

TRANSFORMACIJA PRISTUPA UČENJU: OD NEOKLASIČNE KA EKOLOŠKOJ EKONOMIJI

Ivana Brkić¹, Maja Kovačević², Jovana Gardašević³, Radivoj Prodanović⁴, Sandra Brkanlić⁵

¹Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija

^{2,3,4,5}Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija

¹ivana.j.milosevic@fimek.edu.rs, ²majaskovacevic5@gmail.com, ³j.gardasevic@fimek.edu.rs, ⁴rprodanovic@fimek.edu.rs, ⁵sbrkanlic@gmail.com

Kratak sadržaj: Neograničeni rast na kojem se zasniva dominantno ekonomsko učenje na planeti sa ograničenim resursima nije više održiv. Ekološka ekonomija se temelji na ideji da ekonomski sistem mora biti usklađen sa ograničenjima prirodnih resursa. Ona promovira korišćenje obnovljivih izvora energije i zelenih tehnologija, društvenu odgovornost i održivi razvoj kao jedino prihvatljivim za dugoročni ekonomski rast i blagostanje društva. U radu su predstavljene ključne karakteristike ekološki ekonomskog pristupa fokusirajući se na održivost kroz integraciju različitih disciplina.

Ključne reči: Ekološka ekonomija/Neoklasična ekonomija

TRANSFORMATION OF LEARNING: FROM NEOCLASSICAL TO ECOLOGICAL ECONOMY

Abstract: The unlimited growth that underpins the dominant economic teaching on a planet with limited resources is no longer sustainable. Ecological economics is based on the idea that the economic system must be in harmony with the limitations of natural resources. It promotes the use of renewable energy sources and green technologies, social responsibility and sustainable development as the only acceptable for long-term economic growth and the well-being of society. The paper presents the key features of the ecological economic approach, focusing on sustainability through the integration of various disciplines.

Key Words: Ecological economics/Neoclassical economics

1. UVOD

Transfer ka ekološkoj ekonomiji smatra se moćnim pristupom u borbi protiv trenutnih trendova neodrživosti. Donedavno je koncept bio percipiran kao tehnički poduhvat, ali pitanje je sveobuhvatno i ne može se jednostrano pristupiti izazovima neodrživosti. Dakle, potrebno je da promene u tehnologiji budu praćene podučavanjem o drugim vrstima znanja, posebno o transformativnom znanju kako navode autori (Urmetzer, Lask, Vargas-Carpintero & Pyka, 2020). Vlade širom sveta razvijaju strategije za suočavanje sa trenutnim globalnim izazovima – klimatskim promenama, prekomernom eksploatacijom prirodnih resursa povezanih sa iscrpljivanjem prirodnog okruženja i sl. Vladajući konzumerizam i dosadašnja praksa potrošnje i proizvodnje doveste do situacije u kojima se stabilnost sistema na planeti više ne može garantovati. Održivi razvoj, ekološka ekonomija, biološka ekonomija, zelena tehnologija, predstavljaju alternativne pravce koje je neophodno što pre odabrati i primeniti kao jedino moguće.

2. OSNOVNI KONCEPTI EKOLOŠKE EKONOMIJE

Međunarodno društvo za ekološku ekonomiju (eng. *International Society for Ecological Economics* - ISEE) osnovano je 1987. a nacionalni ogranci osnovani su u SAD, Australiji/Novom Zelandu, Brazilu, Kanadi, Evropi, Indiji, Rusiji itd. Ključni ljudi za osnivanje ekološke ekonomije bili su ekonomisti Herman Daly i Joan Martinez-Alier, zoolog AnMari Janson i jedan od njenih učenika Robert Kstanca. Oni su bili glavni pokretači prvih sastanaka, publikacija, i časopisa *Ecological Economics* (Ropke, 2004). Kako navodi (Beder, 2011), u uvodu prvog broja časopisa *Ecological Economics*, Bob Kstanca je napisao da je ekološka ekonomija preklapanje između neoklasične ekonomije životne sredine i studije uticaja na životnu sredinu te da podstiče nove načine razmišljanja o vezama između ekoloških i ekonomskih sistema.

Mnogi od najozbiljnijih ekoloških i društvenih problema sa kojima se suočavamo mogu se uočiti u korenima našeg ekonomskog sistema. Nakon ekonomske krize 2008. godine dolazi do preispitivanja kapitalizma i njegove kritike, međutim, i danas je retorika ekonomskog rasta dominantna u svetu. Ekonomija zaštite životne sredine uspešno

propagira ekonomsko definisanje ekoloških problema, odnosno njihovo postojanje objašnjava propustom u pravilnom utvrđivanju cene životne sredine dok rešenje vide u finansijskom podsticaju zaštite životne sredine (Beder, 2011). Ovaj pristup se sada odražava na vladine politike širom sveta, dok ekološki problemi nastavljaju da rastu što rešenja ekonomije životne sredine pokazuju kao neuspešna.

Iako postoje donešene razlučice, strategije, ciljevi koji imaju viziju ekološke ekonomije, zapravo one sve podrazumevaju primenu mejnstrim ekonomske teorije. Čini se veoma teškim raskrstiti sa paradigmom „normalne“ ekonomske nauke i upustiti se u transformaciju čitavog sistema. Kako navodi Spash (2020) ekološka ekonomija direktno izaziva one koji su obučeni za mejnstrim teoriju da prevaziđu svoje klasično obrazovanje i ostave iza sebe pogrešne teorije i koncepte koji doprinose podržavanju sistema koji stvaraju socijalne, ekološke i ekonomske krize. Trenutno se dešava revolucija u neoklasičnoj ekonomiji, i pretpostavke na kojima se temelji ekonomija blagostanja se zamenjuju realnijim modelima ponašanja potrošača i preduzeća. Neoklasična ekonomija blagostanja dominira ekonomskom politikom širom sveta, ali ona je trenutno u stanju krize zbog svoja dva osnovna stuba: (1) teorija ljudskog ponašanja oličena u aksiomima potrošačevog izbora; i (2) teorija proizvodnje oličena u pojmovima savršene konkurencije i teorije marginalne produktivnosti (Gowdy & Erickson, 2005). Neoklasični teoretičari su uglavnom napustili koncept ekonomskog čoveka i savršenu konkurenciju; međutim, političke preporuke ekonomista su i dalje zasnovane na ovim zastarelim predstavama ljudskog ponašanja i robne proizvodnje koje kao nusproizvode imaju izražene razlike u prihodima, globalne klimatske promene, nepovratno iscrpljivanje prirodnih resursa i gubitak biodiverziteta. Kako navode (Marković, Ilić, & Ristić, 2012), neoklasična ekonomska teorija primenjuje ekonomske koncepte (troškove i rezultate) na životnoj sredini, dok ekološka ekonomija, nasuprot, teži da ekonomske aktivnosti stavi u kontekst bioloških i fizičkih sistema, odnosno da ljudske aktivnosti ograniči mogućnostima životne sredine.

3. KONCEPCIJA NOVOG ZNANJA ZA IZGRADNJU EKOLOŠKE EKONOMIJE

U vremenu do sada neviđenih globalnih izazova koji ozbiljno prete sposobnosti naše planete da održi postojanje čovečanstva, potrebne su korenite promene u načinu razmišljanja i delanja. Preispitivanje ustaljenih načina razmišljanja i obrazaca, njihovo redizajniranje u cilju održivosti je prioritet. S obzirom na aktuelne probleme savremenog čoveka i globalnog sistema, postoji dobar razlog za verovanje da će ekonomski udžbenici izgledati potpuno drugačije za deset godina.

Na sajtu Međunarodnog društva za ekološku ekonomiju se navode sledeći studijski programi koji su posvećeni izučavanju ekološke ekonomije:

1. Master program Ekološka ekonomija, Univerzitet u Edinburgu, U.K.
2. Master program Ekološka ekonomija, Univerzitet u Lidsu, U.K.
3. Master program Interdisciplinarnih studija ekološke, ekonomske i socijalne održivosti, Autonomni univerzitet u Barseloni, Španija
4. Diplomski sertifikat iz ekološke ekonomije, Univerzitet u Vermontu
5. Master program Ekonomija životne sredine i ekološka ekonomija, Univerzitet u Verakruzu, Meksiko
6. Master program Životna sredina i razvoja, Nacionalni univerzitet, Kolumbija
7. Master program Razvoj po meri čoveka i ekološka ekonomije, Australski univerzitet, Čile
8. Master program Ekološka ekonomija, Centralni univerzitet, Ekvador
9. Master studije Socio-ekologija, FLACSO-Ekvador, Ekvador
10. Master studije Ekološka ekonomija i održivi razvoj, Univerzitet u Tuluzu, Francuska
11. Master studije Ekonomija održivog razvoja i životne sredine, Univerzitet Pariz-Saclay
12. Master studije Ekonomija i ekologija, Ekonomska škola Tuluz
13. Online Master studije o odrastanju, ekologiji, ekonomiji i politici
14. Master program Socio-ekološka ekonomija i politika, Univerzitet u Beču.

Navedeni studijski programi, opšte uzevši, imaju za cilj da opreme studente za nov način sagledavanja sveta, fokusirajući se na sinergiju životne sredine i ekonomije. Osnajuju studente da analiziraju kako ekonomija i ekonomske odluke utiču na naš napredak ka održivijoj budućnosti. Interdisciplinarna priroda ovih programa povezuje ekološke, društvene i ekonomske sisteme zajedno i fokusira se na međusobne zavisnosti između njih. Oni kreiraju stručnjake za ekološku ekonomiju koji mogu da pomognu u rešavanju većih problema u mogim sferama, od emisije ugljenika do krčenja šuma, prekomernog ribolova do izumiranja vrsta, ali i kreiranje novog makroekonomskog ambijenta koji je u skladu sa prirodnim ograničenjima.

4. ZAKLJUČAK

Od krize biodiverziteta, klimatskih promena do pitanja upravljanja ekonomijama tokom globalne pandemije – tema održivosti nikada nije bila aktuelnija. Ekološka ekonomija nudi održive alternative teorijskoj osnovi i preporuke za politike na kojima se temelji neoklasična ekonomija blagostanja. Ona je spremna da igra vodeću ulogu u naporima za pomirenje ekonomskih teorija sa znanjima iz drugih disciplina. Fokusirajući se na holistički i naučno zasnovan

pristup pretenduje da izvrši preoblikovanje suštine i metoda ekonomske nauke. Ekološka ekonomija izaziva konvencionalno razmišljanje i uvodi realni pristup podučavanju ekonomije, fokusirajući se na kritične probleme uz integraciju širokog spektra različitih perspektiva.

5. LITERATURA

- [1] Beder, S. (2011). Environmental economics and ecological economics: the contribution of interdisciplinarity to understanding, influence and effectiveness. *Environmental conservation*, 38(2), 140-150.
- [2] Gowdy, J., & Erickson, J. D. (2005). The approach of ecological economics. *Cambridge Journal of economics*, 29(2), 207-222.
- [3] Internet stranica <https://www.isecoeco.org>
- [4] Marković, D., Ilić, B., & Ristić, Ž. (2012). Ekološka ekonomija. *Beograd: EtnoStil*.
- [5] Ropke, I. (2004) The early history of modern ecological economics. *Ecological Economics* 50: 293–314.
- [6] Spash, C. L. (2020). A tale of three paradigms: Realising the revolutionary potential of ecological economics. *Ecological Economics*, 169, 106518.
- [7] Urmetzer, S., Lask, J., Vargas-Carpintero, R., & Pyka, A. (2020). Learning to change: Transformative knowledge for building a sustainable bioeconomy. *Ecological Economics*, 167, 106435.